

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

Opuscula Spiritalia - I. Horologium Asceticum. II. Principia Vitae Christianae. III. Manuductio ad Coelum. IV. Via Compendii ad Deum. V. De Sacrificio Missae. VI. De Discretione Spirituum ... Operum Eminentiss. Cardinalis, Tom. I

Bona, Giovanni

Parisiis, 1677

Cap. XII. De spiritu humano. Mira ejus diversitas. Unde haec oriatur. Quam difficilis ipsius cognitio. Quibus signis discerni possit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9969

CAPUT XII.

De spiritu humano. Mira ejus diversitas. Unde hac oritur. Quam difficilis ipsius cognitio. Quibus signis discerni possit.

I. **H**umani spiritus nomine, quo intrinsecus movemur & incitamus, illum intelligi, qui à natura nostra peccato originali infecta emanat, ex his quæ supra diximus (*a*) satis comprobatum est; ubi etiam ostendimus quibus indicis à divino & diabolico discerni possit. His ergo positis, ea nunc solitâ brevitate tractanda sunt, quæ ad singularem ejus notitiam propriè spectant. Illud autem ante omnia considerandum, quod hic instinctus ideo ad malum semper impellit, quia homo per peccatum primi parentis à Deo desertus & in seipsum relapsus, nisi divinâ gratiâ sublevetur, pravis subjacet concupiscentiæ motibus, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. *Humana natura*, ait Prosper (*b*) in primi hminis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est proclivior voluntatem, cui committi non est aliud quæ dimitti. *Hæc itaque voluntas vaga, incerta, instabilis, imperita, infirma ad efficiendum, facilis ad audiendum, in cupiditatibus cœca, in honoribus tumida, curis anxia, suspicionibus inquieta, gloriæ quæ virtutum avidior, fame quæ conscientiæ diligentior, & per omnem sui experientiam miseror fruendo his quæ concupiverit, quæ carendo; nihil in suis habet viribus, nisi periculi facilitatem: quoniam voluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tanto citius propinquat iniquitati, quanto acriùs intenditur actioni.* Sic miserabilem ruinam nostram ille describit prorsus ad mentem Augustini, qui ait (*c*) *Creatus est primus homo in natura sine vitio: creatus est rectus, non se fecit rectum. Quid se autem ipse fecerit, no-*

a Cap. 3. & 4. b Lib. I. de vocat. gentium cap. 6. c Serm. XI. de verbis Apost.

tum est : Cadens à manu figuli fractus est. Regebat enim eum ipse qui fecerat, voluit deserere à quo factus erat : permisit Deus, tanquam dicens : Deserat me, & inveniat se, & misericordia suā probet, quia nihil potest sine me. O malum liberum arbitrium sine Deo ? Experti sumus quid valeat sine Deo, ideo miseri facti sumus. Nulla est vis eloquentiae, quae satis valeat hominis lapsi infelicitatem explicare, quam pronus ad malum sit, quam inhabilis ad bonum, quot aerumnis expositus, quot morbis oppressus. Sicut veneno infecta potio totum corpus pervadit & inficit ; ita magni illius peccati mortiferum virus totum genus humanum infecit, perdidit, destruxit. Inde tracta mortalitas, inde animi corporisque corruptio, inde cæcitas & ignorantia, hinc curæ inutiles, hinc noxiæ cupiditates, hinc lites, discordiae, & bella; hinc vani timores & insana gaudia, & non minor miseriарum multitudo quam criminum. Hinc densis tenebris offuscata mens evanescit in cogitationibus suis : voluntas languens ac viribus destituta concupiscentiae & iniquitati turpissimâ servitute famulatur. Hinc homines quotquot sunt, nisi sanentur & liberentur gratia Christi, infixi in limo profundi oculos avertunt à summo bono & in amorem sui convertunt, perpetuò effusi in sensuum voluptates, nihilque agentes nisi ut hominibus placeant, & gloriae serviant. Hoc principium humanorum instinctuum est, ex infecta radice pessimus fructus. *Humanum quippe natura*, ait Gregorius [d], à statu conditionis sponte lapsa, & corruptionis suæ putreaini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit, hoc est jam facta quod tolerat. Unde nunc et si ad summa appetenda se erigit, mutabilitatis libricæ impulsu protinus ad semetipsam cadit ; Cogitationis suæ gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus enervatur. Quæ numirum mutabilitatis suæ onera quia volens expetiit, nolens portat.

I I. Juvat etiam ad humanorum instinctuum exactam

Lib. 8. mo. cap. 5.

cognitionem , ut hominum , ita & spirituum ac ingeniorum admirandam varietatem prænoscere ; nam sicut vultu , ita & mente nemo alteri similis est. Uni dedit Dominus quinque talenta , alii duo , alii unum. Quidam sunt robusto corpore , sed ingenio diffici & obtuso : alii prompto subtilique ingenio pollut , sed ob continuas infirmitates omnis eorum vis languescit. Quidam solitudinis & contemplationis amantes , ad curam temporalium inepti sunt : alii ad actiones & negotia apti , ad contemplationem parum idonei reperiuntur. Quidam sinceri & aperti nullis animum involucris tegunt : alii suos conceptus intus premunt , nec nisi per ambages expromunt. Quidam spontaneis officiis , & jucunditate ac halaritate omnium gratiam demerentur : alii severi & tristes ab omni hominum commercio abhorrent. Quidam nobili & erecto animo semper aliquid sublime & generosum meditantur : alii ad omnem fôrdem projecti nihil se indignum putant , dummodo quæ concupiscunt consequantur. Rursum nonnulli sunt tardioris ingenii , qui nihilominus nativam hebetudinem industriâ corrugunt. Alii excellentissimi sunt , Angeli potius , quam homines , quorum quælibet secula vix unum , aut alterum protulerunt. Nihil est tam arduum , quod non attingant , nihil tam implicatum , quod non evolvant , nihil tam difficile , quod non expediant. Constat autem experientiâ quod ingenia acutiora facilius errant , rebusque novandis quam gerendis aptiora sunt , nam semper harent , sibique fingant obstacula , quæ nunquam erunt , & importunis subtilitatibus omnia turbant. Tutiiora verò sunt & magis tractabilia , quæ intra mediocritatem se continent. Porrò hujus diversitatis multæ sunt causæ. Prima est animæ & corporis mutuus consensus & conspiratio ; patitur enim anima ab affectionibus corporis , à temperie & conformatione membrorum , ab organorum prava dispositione ; corpus verò animi perturbationibus quasi procellis agitur & commovetur. Secunda est diversum cujusque temperamen-

rum, variæ scilicet primarum qualitatum combinationes, quæ sunt innumerabiles: mores autem animi sequi corporis temperamentum & Philosophi docent & experientia confirmat. Tertia ex variis perturbationibus oritur, quæ animum captivum trahunt, turbidorumque motuum seminaria sunt. Quarta è cœli terræque natura dicitur, sive ex aëris dispositione, ex qua diversos populorum & gentium mores esse constat: quædam enim nationes naturaliter bellicosæ, quædam imbelles sunt: nonnullæ feroceæ, aliæ miteæ: quædam ingenia mollia ob cœli clementiam, alia aspera suoque simillima cælo. His accedunt educatio, institutio, ætas, conditio, alimenta, leges majorum, conversatio, & alia ejusdem generis, quæ non solùm alios ab aliis, sed singulos à seipsis per intervalla distinguunt. Dignus est qui audiatur hac de re differens Tertullianus. (e) *Vt frugum seminibus una generis cujusque forma est, processus tamen varii; alia integro statu evadunt, alia etiam meliora respondent, alia degenerant pro conditione cœli & soli, proratione operis & curæ pro temporum eventu, pro licentia casum: ita & animam licebit, semine uniformem, fœtu multiformem: nam & hic etiam de locis interest. Thebis hebetes & brutos nasci relatum est: Athenis sapiendi dicendique acutissimos. Empedocles causam argutæ indolis & obtuse in sanguinis qualitate constituit, perfectum ac profectum de doctrina disciplinaque deducit. Tamen vulgata jam res est gentilium proprietatum. Comici Phrygas timidos illudunt; Sallustius vanos Mauros & feroce Dalmatas pulsat: mendaces Cretas etiam Apostolus inurit. Fortasse an & de corpore & de valetudine aliquid accedit. Opinitas sapientiam impedit, exilitas expedit: paralysis mentem prodigit, phthisis servat. Quanto magis de accidentibus habebuntur, quæ contra corpulentiam & valentiam vel acuunt vel obtundunt. Acuunt doctrinæ, disciplinæ, artes, & experientia, negotia, studia: obtundunt inscitiae, ignavia, desidie, libidi-*

^s De anima c. 10.

nes, inexperienced, otia, vitia. Prout igitur hæ causæ diversimode afficiunt homines, diversus quoque est eorum spiritus; diversi instinctus, diversæ motiones, & naturales impulsus, ut luce clarius constat.

III. Ex his autem colligitur quam difficilis hujus instinctus cognitio. Est enim spiritus homini veluti abyssus profundissima plena latibulis & specubus, nemini pervia nisi Deo, & cui voluerit Deus revelare. *Grande profundum est homo*, inquit, Augustinus (*f*), *cujus capillos tu Domine numeratos habes, & non minuantur in te & tamen capilli ejus magis numerabiles sunt, quam affectus ejus & motus cordis ejus.* Nullus est hostis homini perniciosior, quam proprius ipsius spiritus. Subdolus, fallax, captiosus est; volubilis, curiosus, quietis impatiens, amantissimus novitatum. Nihil est tam deforme ab imaginatione confictum, quo ille non occupetur; nihil tam absonum & inane, quod non amplectatur. Nunc divino spiritui famulari videtur, nunc diabolico servit; nec diu permanet in eodem statu. Callidissimus cum sit, mirabilis subtilitate, ac industria versat, ut se suaque commoda sub prætextu divinæ gloriae & perfectionis occultet. Revera tamen procul ab illo Dei gloria est, procul amor perfectionis: nam seipsum in omnibus querit, se colit, se diligit, & sanctissima quæque à vero fine abstracta in seipsum tamquam in finem horribili sacrilegio convertit. Quare debet unusquisque cautius sibi & diligenter à seipso quam à diabolo cavere: quia nulla est extra nos potentia, quæ nobis nocere possit, nisi nos ipsi impugnantibus arma, manum, & consensum præbeamus. Multi sunt quidem, qui nos impellunt in ruinam: impellit mundus, impellit diabolus, impellit homo: sed nemo acris, nemo periculosus, quam homo. Quæris quis sit iste homo? Respondet Bernardus (*g*). *Quisque sui. Noli mirari, usque adeo homo impulsor sui est, & suimet præcipitator, ut non sit quod ab altero formides.*

f Lib. 4. Confess. c. 14. *g* Ser. §5. in Cant.

ipse à te proprias contineas manus. Quis enim (h), inquit, vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis? Manus tua consensus tuus: si diabolo suggestente vel seculo suadente quod non oportet, assensum tuum tenueris, & non dederis membra tua arma iniquitati, nec permiseris regnare peccatum in tuo mortali corpore: bonum te æmulatorem probasti, cui malitia omnino nil nocuit. Impellit diabolus sed non evertit, siquidem illi tuum negaveris assensum. Iste est qui stantes in paradyso impulit invidus & evertit, sed consentientes, non resistentes. Est & Mundus impulsor, quia in maligno positus est: impellit omnes, sed solos evertit amicos suos, id est consentaneos sibi. Ex quibus satis clareret, quoniam sit homo præcipuus impulsor sui, qui suo, sine alieno impulsu cadere potest, alieno absque suo cadere non potest. Cuinam horum præcipue resistendum? Nempe huic, qui eò molestior, quo interior solus deciders sufficit, cum sine ipso alii possint facere nihil.

IV. Hæc sunt quæ ad notitiam proprii & naturalis instinctus generatim præmittenda fuerunt, nunc ad quædam singularia signa deveniendum est, quibus ejusdem malitia & nequitia evidentius innotescat.

1. Nonnulli memores peccatorum suorum, vel acerbissimæ Christi passionis imbre lacrymarum perfusi repente compungi solent, adeo ut etiam in semetipsos flagellis animadvertant; nonnulli etiam supernæ patriæ felicitatem considerantes subita quadam jucunditate affetti extra se rapiuntur: quæ omnia non Dei spiritus, sed amor sui & propriæ mentis acumen, ac præceps quædam naturæ commotio operatur. Quod facilè ex hoc dignoscitur, quia cessante illa commotione impetuque sedato frigidi remanent & aridi, ac in solita vita relabuntur, Spiritus autem divini motio non est otiosa, sed magna operatur ubi est. Unde sequitur ex hac parte difficillimam esse spirituum cognitionem, multa enim quæ sunt naturalis instinctus sèpe divino, sèpe etiam diabo-

h t. Pet. 3. 13.

Iico tribuuntur. Debet ergo iuusquisque sedulò perscrutari cor suum, ne à proprio spiritu decipiatur, quem spiritum elationis Gregorius [i] vocat. Hoc autem consequi nemo potest, nisi superbiā ē corde expulsā sedem Deo in se præparet sui diffidentia & humilitare. *Neque enim receptaculum spiritus Dei quisquam efficitur, ut idem Gregorius [k] ait, nisi spiritu suo primitus evanescatur: nec requiescit spiritus Dei, nisi super humiliorē & quietum, & trementem sermones Dei.*

2. Contingit aliquando ut opus aliquod quis incipiāt verē propter Deum, ejusque gloriam & honorem, sed quia natura seipsum semper occulte querit, sensim & non advertens divini beneplaciti in progressu obliuiscitur, suumque commodum & delectationem querit. Quod manifeste vel ex hoc apparet, quia si Deus successum operis infirmitate, vel alio casu impedit, statim in anima perturbatio, inquietudo, turbidique motus excitantur, adeo ut ægre divinæ voluntati acquiescat. Pauci sunt qui perspectam omnino habeant malitiam naturalis instinctū in subtilissima & occultissima sui questione. Cum enim omne bonum appetitui consonum sit, facile ad nos ipsos incurvamur, adeo ut etiam in intentionibus, quæ rectæ, & divinæ nobis videntur, nos ipsos queramus: quandoquidem id quod placitum & commodum nobis est, magis allicit & afficit sensus & cor nostrum, idque potius respicimus in cunctis operacionibus nostris, quam quod Dei est. Idem quoque accidit in ipso studio mortificationis, cum præsertim nimis ahixum est: nam plerique sensus coercent, affectus cohibent, carnem castigant, ab omni voluptate abstinent, specie quidem virtutis, sed revera ut videantur ab hominibus, vel ut quadam spirituali delectatione perfruuntur. Qui gratiæ instinctu movetur, latere cupit: natura se prodit. Nec ipsi quidem ab hoc malo immunes sunt, qui lumine supernaturali abundant, ob frequentes considerationes, quibus ad seipsum insensibiliter convertuntur.

i. Lib. 7. mot. c. 3. k. In Pial ult. pœnit.

3. Ad

3. Ad orandum, ad bona opera exercenda sicut oportet, certissimum est nos indigere gratia Dei; sed certum quoque est, posse nos sine gratia actus virtutum exercere motivo humano, sive ex proprio amore, aut ex timore servili. Et que in nobis tam exiguum lumen, ut certo distinguere non possimus ex quo principio operemur, divino-ne an humano, ex charitate an ex cupiditate. Optamus quidem sursum elevare cor nostrum, & ab omni conversione ad nos ipsos emundare; sed hoc ipsum desiderium interdum provenit ex aliquo nostro subtiliori & secretiori emolumento. Possimus enim desiderare ab omni nostro privato amore exui ob alium proprium amorem, possimus propter superbiam amare & optare humilitatem. Fit nimur in nostris internis actionibus circulus imperceptibilis à nobis ad nos ipsos, semperque manet subtilissima quædam hobiaque ignota radix philautiae in corde; ita ut nonnunquam tunc maximè à divinis rationibus remoti simus, cum nos illis propiores arbitramur. Eliu Buzites apud Job ^l à Spiritu sancto se incitari credit ad increpandum ipsum & amicos ejus, cum tamen à solo impetu proprii cordis moveretur. Quare reprehensus à Deo fuit, cuius causam agere videbatur, his verbis: [m] *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?* Porro huic similes multi sunt, qui credunt se obsequium præstare Deo, cum eorum amor nihil aliud sit, quam concupiscentia, privatique commodi studium.

4. Si homo spiritualis, ut interdum contingit, aliquo sublimi lumine imbuatur, non facilè credendum est ab infusione gratiæ ipsum oriri; potest enim procedere vel ex naturali mentis acumine, vel ex usu meditandi: vel ex nuda rerum supernaturalium speculatione, jejuna & arida manente voluntate, & omni rore gratiæ destituta. Sicut arbor non ex ramis & floribus, sed ex fructibus aestimatur; ita lumen ex operibus pensari debet, si haec cum illo consentiant. Tum solerter indagandum, an quid-

^l Job. 32. ^m Job. 38. 2.

C. Bona Opus. Spirit.

piam lumini immisceatur obscurum, impertinens, & à principiis christianæ perfectionis alienum. Nam ut docet Richardus, (n) cum aliquis ad aliquid bonum movetur facile & cum aliqua cordis levitate, timendum est quod hujusmodi levitas sit à carnalitate, maximè si aliquid ibi annexum sit, quod delectare humanitatem possit. Item suspecta est cordis alacritas, quando impellitur ad aliquid homo cum quadam vehemenzia & impatientia dilationis, quia spiritus sanctus modestus est & tranquillus, & temperati sunt motus ejus. Rarus & difficilis est purus & verus amicitiae amor erga Deum absque ulla sui consideratione. Si possent homines abscondi ab oculis Dei & Mundi, pauci bonum operarentur, pauci abstinerent à malo.

5. Post lapsum turbari, contristari, & quasi desperare se posse proficere, ex occulta superbia, cuique confiditia procedit. Humilis enim non miratur se labi, novit enim quod sine Deo nihil potest mortalis infirmitas, & ideo gratiæ ejus auxilium petens culpam suam corde contrito & tranquillo detestatur, & velocius surgens cursum suum majori fervore prosequitur. Signum quoque est humani spiritus, cum quis ita suis exercitiis, officiis, ministeriis tametsi bonis & sanctis adhæret, ut si inde avocetur, & aliis à superioribus applicetur, in querelas & gemitus erumpat, deque sua perfectione actum putet, ac si mediis ad eam requisitis privetur. Non quia revera ea magis idonea & efficacia ad ejus consecutionem sint, sed quia in his vitioso affectu quiescebat, in his se ipsum oblectabat, privatum suum commodum non Dei gloriam intendens. Amat natura quæ pulchra, bona, & perfecta sunt, sibique complacet in illis; atque inde fit, ut in rebus, studiis, & operationibus suis, etiam spiritualibus, omnem defectum oderit. Quod si hujusmodi defectus animum cruciat & torquet; evidens est rei pulchræ & bonæ amorem ex natura procedere.

6. Movet humanus spiritus homines doctos cupidos.

In cant. cap. 17.

que scientiarum ad res divinas & supernaturales discendas
& investigandas, ut super alios emineant, ut seipso præ-
dicens, ut curiositati satisfaciant. Hinc oriuntur verba
magnifica, rara, & subtilia à multis prolatæ & scripta,
quorum fructus est pruritus aurium, non salus aut con-
versio proximorum. Hinc libri Philosophorum stylo
sublimi de virtute compositi, utpote spiritu & vita desti-
tuti, mentem distrahunt & spargunt per multa phantas-
mata; nec voluntatem accendere possunt ad pietatem, ad
charitatem, ad unionem cum Deo. Sermo enim proce-
dens ex instinctu naturæ, quamvis in se multa bona con-
tineat, fructu tamen exiguis est, similis æri sonanti, &
cimbalo tinnienti. Verba autem Dei spiritu animata, li-
cer in se exigua & simplicissima sint, uberes fructus par-
turiunt. Solet etiam humanus spiritus facile distracti &
effundi ad exteriora, & bonarum cogitationum multitu-
dine ac varietate delectari; atque ita avertitur ab unitate,
quæ summopere expetenda & sola necessaria est.

7. Habet humanus instinctus, in his quæ pertinent ad
virtutem, comitem individuam prudentiam carnis; atque
ideo plerique hominum vitæ mediocritate cōtentii ad gra-
dum heroicum non aspirant: omnia enim seipsis metiun-
tur, non potentia & efficacia divinæ gratiæ: & quia pati,
dejici, & contemnunt; divitias, honores, corporis
incolumentem, cunctaque bona temporalia impensiūs a-
mant, atque huc dirigunt quicquid agunt, quicquid lo-
quauntur, quicquid meditantur. Se videlicet frui optant
tanquam ultimo fine, & se statuentes tanquam idolum sui,
intentionem à Deo ad seipso deflectunt; quibusdam
quasi præstigiisè sede mentis emoti, ut suis commodis
obsequantur. Sicut charitas non querit quæ sua sunt, ita
noxius sui amor semper querit quod suum est. Hic adeo
pravæ ac penetrabilis potentia est, ut non solum terrenis
& temporalibus, sed cœlestibus etiam & spiritualibus se
immisceat, veneno suo inficiens studium orationis, usum
sacramentorum, exercitationes virtutum; in quibus ho-

mines vel auram popularem captant , vel sanctitatis opinionem aucupantur , vel lumina à Deo obtinere , mollesque spiritus delicias , atque animi jucunditatem intendunt. Ad ipsa quoque pœnitentiæ opera permanat hoc virus , nam sæpe post lapsum intime dolet peccator , & vindice pœna carnem castigat , non propter Dei offendit uti pat esset , sed ob notam infamiae , vel ob jacturam existimationis , quam apud homines subire formidat : vel quia saltem coram seipso vult innocens apparere : cum autem in rebus cœdulis nulla requies inveniatur , tanta est in homine sui amante inconstantia , ut subinde studia & oblectamenta permutans , nec ipse quidem sciat quid velit , aut quid agat. Nunc in spem temere erigitur , mox labitur in desperationem , nunc futili lætitia disfluit , mox mœrore conficitur. Modum scilicet non habet , nec medium tenet , semper in extremis. Similis est navi , quæ vago cursu huc & illuc agitata sæpius ad saxa alliditur , ac tandem miserabiliter naufragio perit. Ut enim docuit nos Dominus , *Qui amat animam suam perdet eam.* Ad hunc unum perniciosissimum sui amorem dirigenda sunt quæcumque de humano instinctu dici possunt , quia ab illo omnis humana motio excitatur : quare ipsi eradicando omnis industria adhibenda , ut sint homines dociles Deo , atque omnes humani affectus à Dei instinctu ad bonum impellantur.

CAPUT XIII.

De consolationibus , & desolationibus. Quot sint earum genera , quæ causæ. Illarum vicissitudo. Quæ in illis pericula , quæ damna cavenda. Quomodo anima graviori desolatione probari & purgari soleat.

I. **V**arios esse spiritus , varias item eorum motiones , ex his quæ hæc tenus dicta sunt , perspicuum est. Sed quia omnes illorum instinctus vel in gaudium sive consolationem desinunt , vel in tristitiam sive